

Kansainvälinen valuuttarahasto

Politiikan ja talouden vuorovaikutus
Kevät 2003
Yliopistonlehtori Mikko Mattila

Elias Eronen
Heidi Hirsto
Elias Hämäläinen
Leena Lähteenmäki
Melissa Säälä

Sisällys

1. Johdanto
2. Kansainvälisen valuuttarahaston perustaminen
  - 2.1 Bretton Woods
  - 2.2 GAB:n ja SDR:n perustaminen
  - 2.3 Kehitysrahastot
  - 2.4 IMF:n kritiikin historiaa
3. Kansainvälisen valuuttarahaston tavoitteet ja toimintamuodot
  - 3.1 IMF:n päämäärät 1. sopimusartiklan mukaan
  - 3.2 IMF:n toimintamuodot
    - 3.2.1 Jäsenvaltioiden taloudellisen kehityksen seuranta
    - 3.2.2 Lainananto
    - 3.2.3 Tekninen tuki
4. Kansainvälisen valuuttarahaston hallintorakenne ja päätöksenteko
  - 4.1 Kuvernöörien hallintoneuvosto ja kansainvälinen rahoituskomitea
  - 4.2 Valuuttarahaston johtokunta
    - 4.2.1 Äänestysryhmät
    - 4.2.2 Päätöksenteko johtokunnassa
  - 4.3 Valuuttarahaston toimitusjohtaja ja henkilökunta
  - 4.4 Reformivaatimukset: läpinäkyvyys ja vastuullisuus
5. Konflikti ja kritiikki: Kansainvälisen valuuttarahaston vastustus Latinalaisessa Amerikassa
  - 5.1 IMF:n ja Latinalaisen Amerikan talouspoliittisten ristiriitojen yleiskatsaus
    - 5.1.1 Ristiriitojen historiallista taustaa
    - 5.1.2 Strukturalismin ja liberalismien konflikti
  - 5.2 IMF:n ja Perun talouspoliittinen konflikti esimerkkinä
    - 5.2.1 Taustaa
    - 5.2.2 Konfliktin lopputulos
    - 5.2.3 IMF ja Perun tilanne konfliktin jälkeen
  - 5.3 Päätelmiä IMF:n toiminnasta Latinalaisessa Amerikassa
6. Lähteet

1. Johdanto

Kansainvälinen valuuttarahasto eli IMF (International Monetary Fund) on Maailmanpankin sisarjärjestö. Sen tehtävä on edistää kansainvälistä raha- ja valuuttapoliittista yhteistyötä, valuuttakurssien vakautta ja talouskasvua sekä korjata jäsenmaidensa talouden väliaikaisia häiriöitä. IMF:llä onkin suuri mutta myös kritisoitu rooli kriisien ratkaisijana.

Kansainvälisen valuuttarahaston alkuperäinen perustamissyö oli kansainvälisen kaupan elvyttämisen tarve. Kultakantajärjestelmä oli romahtanut 1930-luvun lamassa ja ilmapiiri oli ollut protektionistinen. IMF perustettiin toisen maailmansodan ollessa vielä käynnissä ja sillä oli tärkeä roolinsa taloudellisen tasapainon palauttamisessa sodan jälkeiseen Eurooppaan. Nykyisin IMF:ään kuuluu 183 jäsenvaltiota.

Essemme koostuu neljästä aihekokonaisuudesta. Ensimmäiseksi käsitellään Kansainvälisen valuuttarahaston perustamista ja järjestön historiallista taustaa. Tästä edetään tarkastelemaan IMF:n nykyistä toimintaa ja sen tehtäviä. Seuraavaksi käsitellään organisaation rakennetta ja päätöksentekoa. Viimeiseksi uppoudutaan case-typisesti tarkastelemaan valuuttarahaston toimia Latinalaisessa Amerikassa.

Sisarjärjestönsä Maailmanpankin ohella IMF on jatkuvan arvostelun kohteena, mikä ilmenee useaan otteeseen esseessämme. Kansainvälisestä valuuttarahastosta olisi luultavasti mahdotonta puhua puuttumatta jollakin tavoin siihen kohdistettuun kritiikkiin. Järjestöä on kritisoitu niin sen hallintoon kuin toimintaankin liittyvistä syistä ja kritiikkiä on tullut niin Yhdysvalloista kuin kolmansistakin maista.

2. Kansainvälisen valuuttarahaston perustaminen

Maailmansotien välisenä aikana puuttui selkeä kansainvälinen valuuttajärjestelmä. Perinteinen kultakantajärjestelmä ei enää toiminut ja todellinen kansainvälinen yhteistyö ei onnistunut. Kultakannasta luopumisen jälkeen valuuttajärjestelmät olivat vaihtelevia, ja mukana oli myös aikaisempaa joustavamman valuuttajärjestelyn kokeilua, mistä seuranneet kokemukset eivät kuitenkaan olleet myönteisiä.

Kansainväliselle kaupalle haluttiin luoda suotuisimmat edellytykset tarkemmilla pelisäännöillä. (Tarkka 1993, 81)

Länsiliittoutuneet ryhtyivät suunnittelemaan maailman valuuttajärjestelmän tulevaisuutta toisen maailmansodan aikana. Tavoitteena oli estää maailmansotien välillä vallinnut taloudellisesti protektionistinen ilmapiiri, jossa kansainvälisten maksujen säännöstely ja kilpailevat devalvaatiot haittasivat kansainvälistä kauppaa. Länsiliittoutuneet halusivat luoda mahdollisuuden vakaisiin valuuttakursseihin ja valuuttojen yhteiseen vaihdettavuuteen. (Tarkka 1993, 80)

Bretton Woodsin kaupungissa New Hampshiren osavaltiossa pidetyssä kansainvälisessä raha- ja finanssipolitiikkaan liittyneessä konferenssissa solmittiin sopimus Kansainvälisen valuuttarahaston sekä Maailmanpankin perustamisesta. (<http://www.imf.org/external/np/exr/chron/chron.asp>)

Kokoukseen osallistui 44 maan edustajia. Siellä sovittiin valuuttojen välisistä suhteista ylikansallisella eli maiden itsenäistä määräysvaltaa rajoittavalla sopimuksella. Valuuttajärjestelmää hoitamaan perustettiin Kansainvälinen valuuttarahasto. (Tarkka 1993, 80)

Kansainvälisen valuuttarahasto perustaminen tapahtui toisen maailman sodan vielä jatkuessa 22. heinäkuuta vuonna 1944. Sopimukset tulivat voimaan 27. joulukuuta 1945. (<http://www.imf.org/external/np/exr/chron/chron.asp>) Sopimuksien tavoitteena oli siis luoda vakaa valuuttajärjestelmä sekä instituutioita, jotka mahdollistivat sodan tuhojen jälleenrakennukseen tarvittavien pääomien kanavoimisen. (Kantola 1999, 61) Tarkoituksena oli, että valtiot pystyivät lainaamaan rahastolta varoja rahoittaakseen tilapäisiä maksutasevajeita. IMF tehtiin siis eräänlaiseksi valtioiden keskuspankkien keskuspankiksi. (Pease 2000, 165-166)

Kansainväliseen valuuttarahastoon liittyivät melkein kaikki YK:n jäsenmaat Neuvostoliittoa ja sen jäsenmaita lukuun ottamatta. (Tarkka 1993, 80) Valuuttarahasto oli siten alun alkaen läntisten toisen maailmansodan voittajavaltojen liberalistisen talouspolitiikan päämäärien ajaja. Myöhemmin Maailmanpankin ja Kansainvälisen Valuuttarahaston yhteistyöhön liittyi tulli- ja kauppapolitiikkaa hoitava GATT-järjestelmä (Kantola 1999, s 66)

Bretton Woods- järjestelmän avulla Kansainväliseen Valuuttarahastoon kuulumattomien maiden valuuttojen arvot mitattiin suhteessa dollariin tai kultaan, ja niille määrättiin ns. pariarvo. Yhdysvallat sitoutui myymään kultaa Valuuttarahaston jäsenille, ja jäsenmaat sitoutuivat pitämään valuuttansa kurssin sopimusrajojen puitteissa. Suuriin muutoksiin tuli hakea lupa IMF:n johtokunnalta. Valuuttakurssimuutoksia ei saanut käyttää kilpailutarkoituksiin, ja jäsenmaat asettivat tarkoitukseen pyrkimyksen valuuttojen vapaaseen vaihdettavuuteen. (Tarkka 1993, 81)

Suomi liittyi Valuuttarahastoon vuonna 1948, mutta markan kurssi vahvistettiin vasta vuonna 1951. Sodan aikana ja vuosia sodan loppumisen jälkeen Suomen markka ei vielä ollut vaihdettava valuutta, ja viranomaiset säännöstelivät ulkomaankauppaa lisensoinnin avulla. Markan devalvoinnin jälkeen ja ulkomaankaupan säännöstelyn pääosin loputtua markasta tehtiin vaihdettava valuutta vuonna 1959. (Ibid, 81)

2.1 Bretton Woods

Bretton Woodsin konferenssissa luotiin uusi rahajärjestelmä, joka sai nimensä paikkakunnan mukaan. Bretton Woods-järjestelmä oli historiallinen, koska sen avulla sovittiin ensimmäistä kertaa hyvin laajasti valuuttojen välisistä suhteista. Valuuttajärjestelmän valvojaksi perustettiin Kansainvälinen valuuttarahasto. (Ibid, 80)

Veikko Reinikainen on jakanut IMF-järjestelmän historian kolmeen eri vaiheeseen, joista ensimmäinen on Bretton Woods- vaihe, joka kesti Valuuttarahaston perustamisesta vuoteen 1971. Bretton woods- järjestelmä oli periaatteessa kiinteiden, mutta korjattavissa olevien valuuttakurssien järjestelmä. Sen perustana oli Yhdysvaltain dollari, jolle oli määrätty kiinteä kulta-arvo. Valuuttarahasto myönsi maksuvalmiusluottoa jos jonkin maan valuuttavaranto uhkasi loppua. (Reinikainen 1990, 8)

Elokuussa 1971 Yhdysvallat ilmoitti ettei se enää vapaasti osta ja myy kultaa suhteessa dollariin. Yhdysvallat oli ajautunut maksutasevaikeuksiin. Alijäämäisen maksutaseen seurauksena dollarit siirtyivät ulkomaalaisten haltuun. Monien maiden keskuspankit alkoivat vaihtaa dollarisaataviaan kultaan. Kultavarat virtasivat

Yhdysvalloista pois kunnes presidentti Nixon keskeytti kullan lunastamisen dollareilla. Vielä parin vuoden ajan pyrittiin ylläpitämään kiinteiden valuuttakurssien järjestelmää keskuspankkien välisin sopimuksin. (Tarkka 1993, 82). Bretton Woods-järjestelmän lopullinen romahtaminen tapahtui marraskuussa 1973, kun Euroopan yhteisön valuutat alkoivat kellua suhteessa dollariin. (<http://www.imf.org/external/np/exr/chron/chron.asp>). Keskeisempien valuuttojen väliset kurssit alkoivat määrytyä markkinoilla kysynnän ja tarjonnan perusteella. (Tarkka, 82)

IMF-järjestelmän toinen jakso Reinikaisen mukaan sisältää vuodet 1971-1978, jonka hän on nimittänyt IMF-järjestelmän kriisivaiheeksi. Bretton Woods järjestelmän sopimukset olivat tällöin voimassa, mutta niitä ei käytännössä noudatettu. Tällöin valuuttariski tuli kansainvälisille yrityksille arkipäiväiseksi asiaksi. Kolmannen vaiheen IMF-järjestelmässä muodostaa kriisin jälkeinen aika, jolle oli ominaista, että kaikille tarkoitettua yhtenäistä valuuttakurssijärjestelmää ei enää ollut olemassa. Kurssien arvosuhteiden määrytyksestä tuli selkeämmin kansallisen päätöksenteon asia, mikä on lisännyt erilaisia valinnan mahdollisuuksia valuutan arvon määrytykseen. IMF-maat sitoutuivat kuitenkin edelleen noudattamaan kansainvälisesti vastuuntuntoista valuuttakurssipolitiikkaa. (Reinikainen 1990, 9)

Bretton Woods järjestelmän loppumisesta alkaen rahoitusmarkkinoiden säännöstelyä alettiin purkaa. Bretton Woods-järjestelmän toiminnan loppumisesta huolimatta jäljelle jäivät kuitenkin niin IMF, Maailmanpankki kuin GATT-järjestelmä. Tullien ja kaupan sopimuksia määrävä GATT muuttui vuonna 1995 Maailmankauppajärjestöksi WTO:ksi, saaden silloin myös enemmän valtaa itselleen. (Kantola 1999, 66)

2.2 GAB:n ja SDR:n perustaminen

Vuonna 1961 tehtiin Kansainvälisessä valuuttarahastossa aloite General Arrangements to Borrow (GAB)-järjestelmästä. (<http://www.imf.org/external/np/exr/chron/chron.asp>) Kymmenen teollistunutta maata tekivät sopimuksen rahaston perustamisesta. Järjestelmä antoi IMF:lle mahdollisuuden lainata määrätyn määrän rahaa sopimuksen tehneiltä valtioilta tai niiden keskuspankeilta markkinakoron mukaan. GAB on uudistettu kaikkiaan

yhdeksään kertaan sen solmimisen jälkeen. (<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/gabnab.htm>) GAB osoittautui kuitenkin riittämättömäksi maksuvalmiustarpeen kasvaessa ja tämän vuoksi luotiin the special drawing rights, uusi valuuttavaranto, joka tuli voimaan vuonna 1969.(Foreman-Peck 1995, 298) Vain muutaman vuoden päästä SDR:n perustamisesta, Bretton Woods-järjestelmä romahti. Valuuttojen kylläisyys ja kasvaneet kansainväliset pääomamarkkinat, mikä taas helpotti hallitusten lainan antoa, vähensivät SDR:n tarvetta. Nykyään SDR:n arvo on vähemmän kuin 1,25% IMF:n jäsenten kullattomista varannoista. SDR ei ole myöskään valuutta, vaan arvo, jonka avulla vapaasti vaihdettavia valuuttoja voi ostaa. (<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/sdr.htm>)

Vuonna 1981 IMF päätti yksinkertaistaa ja yhdenmukaistaa SDR:n valuuttakorin arvon määräytymistä ja korkotasoa. Yhdistettyyn valuuttakoriin tulivat mukaan viiden suurimman vientimaan valuutat eli Yhdysvaltojen dollari, Saksan markka, Ranskan frangi, Japanin jeni sekä Ison-Britannian punta. Valuuttakoria alettiin käyttää määrittämään SDR:n arvoa. (<http://www.imf.org/external/np/exr/chron/chron.asp>.)

2.3 Kehitysrahastot

1980-luvun puolestavälistä alkaen IMF alkoi antaa myönnytyksiä maailman köyhimmille kehitysmailla. 1986 annettiin mahdollisuus rakenneapuun (Structural Adjustment Facility). Se antoi mahdollisuuden maksutasevaikeuksissa oleville alhaisen tulotason kehitysmailla. Vuotta myöhemmin perustettiin rakennesopeutusohjelma (Enhanced Structural Adjustment Facility) auttamaan alhaisen tulotason maita selviytymään maksutaseongelmistaan. Ohjelma sovittiin kolmivuotiseksi, ja se sisälsi voimakkaita makrotaloudellisia ja rakenneohjelmia, joiden oli tarkoitus parantaa taloudellista kasvua ja mahdollistaa velkojen maksua parantuneen maksutaseen ansiosta. Vuonna 1999 ESAF sai uuden nimen Poverty Reduction and Growth Facility. PRGF:n tavoitteena on luoda kestävän kasvun mahdollisuuksia ja vähentää näin köyhyyttä. (<http://www.imf.org/external/np/exr/chron/chron.asp>) Tähän mennessä ohjelmilla on

avustettu yhteensä 56 maata ja niistä on tullut pysyviä avustusmuotoja (<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/esaf.htm>).

Bretton Woods- järjestelmän loputtua kehitysmaiden velkapolitiikka on tullut sekä IMF:n että Maailmanpankin keskeiseksi osa-alueeksi. Näiden rooli myös entisten kommunistimaiden muuttamisessa markkinataloudeksi on ollut merkittävä. IMF ja Maailmanpankki ovat yhdessä luoneet apujärjestelmiä edistääkseen taloudellista kasvua ja pitkäaikaista kehitystä. Monissa tapauksissa IMF:stä on tullut viimeinen mahdollisuus vakavissa taloudellisissa vaikeuksissa oleville maille saada lainaa. (Ibid, 167)

2.4 IMF:n kritiikin historiaa

Toisen maailmansodan jälkeen IMF:llä oli selkeät toiminnan tavoitteet ja keinot hoitaa maailman rahapolitiikkaa. Se antoi jäsenmailleen taloudellista konsultointia, koska sodan jälkeen monista maista puuttui ekonometriin malleihin tarvittavaa tietoa. Tuohon aikaan oli yksinkertaisempaa arvioida kuinka paljon maa saattoi ottaa vastaan ulkomaista velkaa ajautumatta maksutasevaikeuksiin. (Kantola s70) IMF:n merkitys Euroopan ja Japanin jälleenrakennuksen taloudellisen tasapainon palauttamisessa oli merkittävä (Pease 2000, 166).

1970-luvun lopulta lähtien IMF-toimi lähinnä kolmannessa maailmassa. 1980-luvulta alkaen toiminta laajeni myös kommunistisen ideologian maihin Neuvostoliiton alueelle sekä Kiinaan. 1980-luvulta lähtien IMF ei kuitenkaan enää maailmantaloudellisten muutosten takia pystynyt kuvaamaan tyydyttävästi perusmallinsa avulla sitä, mitä talouskriiseissä tapahtui. Sen vuoksi IMF laajensi valvontansa toimialuetta kaikkeen mikä vaikuttaa kauppaan, pääomien liikkuvuuteen, ulkoiseen sopeutumiseen ja kansainvälisen rahajärjestelmän toimivuuteen. (Kantola 1999, 72)

1990-luvulla IMF:n toiminta laajeni käytännöllisesti katsoen maailmanlaajuiseksi. 1990-luvulla IMF suositteli pääomaliikkeiden vapauttamista ja valtioiden talouksien avautumista. Rahaston lainoihin liittyi ehtoja, joissa edellytettiin kaupan ja valuuttojen vapauttamista. Myös suurin osa entisistä kylmän sodan

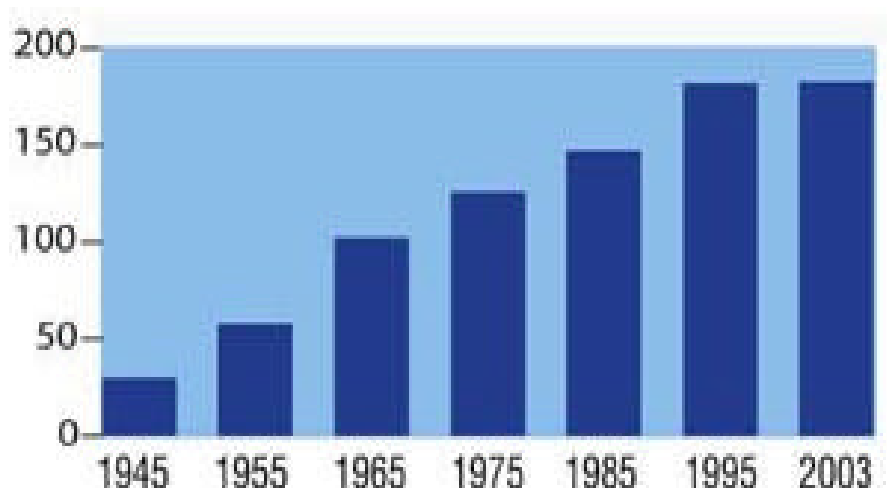
siirtymätalousmaista vapautti valuuttansa muutamassa vuodessa. IMF:n toiminta paisui erityisesti vuoden 1997 Kaakkois-Aasian kriisistä lähtien, samoin vuonna 1998, Venäjä lainasi suuret summat rahaa valuuttarahastolta. (Kantola 1999, 70-72)

Toiminnan laajetessa kasvoi myös rahastoon kohdistuva kritiikki: julkisen kulutuksen leikkaukset lisäsivät usein työttömyyttä, eivätkä vakautussopimukset onnistuneet elvyttämään taloutta tarpeeksi, jotta työttömyys olisi laskenut. Valuutan lisääntyminen vapautuneiden pääomamarkkinoiden myötä taloudellisissa vaikeuksissa olevissa maissa on aiheuttanut myös hyperinflaatiota. 1990-luvulla IMF joutui tapauskohtaisesti säätämään ehdot lainojen hakijoille, ja pääomamarkkinoiden heilahtelut vaikeuttivat sen suunnitelmien tekoa. Valuuttarahaston pääoman tarve kasvoi Meksikon, Kaakkois-Aasian ja Venäjän tilanteiden myötä 1990-luvulla, mikä johti maksuvalmiuden heikkenemiseen. Jäsenvaltiot joutuivat maksumiehiksi ja perustettiin hätärahasoja. Suurimpana maksajana oli Yhdysvallat, mikä herätti maassa kritiikkiä. (Ibid, 73-75)

1990-luvun alun vapautuneet pääomamarkkinat antoivat IMF:lle valtaa, mutta tulokset eivät olleet rahastolle suotuisia. Sitä kritisoitiin Yhdysvaltojen asioiden ajamisesta ja kehitysmaiden mielipiteiden laiminlyömisestä (Ibid, 75) Sekä Maailmanpankin että Kansainvälisen Valuuttarahaston kehitysmaalle suunnatut velkasaneeraukset ja apuohjelmat ovat saaneet osakseen paljon kritiikkiä, ja niiden hyöty kehitysmaiden hyvinvoinnin parantumiselle on keskusteluissa kyseenalaistettu. Maailmanpankin ja IMF:n ajaman liberaalin talouspolitiikan on nähty vähentävän muun muassa maiden hallitusten mahdollisuutta tehdä itsenäistä talouspolitiikkaa. (Pease 2000, 167)

Oheinen kuvio kertoo Kansainvälisen valuuttarahaston jäsenmaiden kasvun sen olemassaolon aikana:

Growth in IMF Membership, 1945 - 2003
(number of countries)

Lähde: <http://www.imf.org/external/about.htm> 20.3.2003.

3. Kansainvälisen valuuttarahaston tavoitteet ja toimintamuodot

Kansainvälisen valuuttarahaston perustarkoitukset ovat pysyneet samoina sen perustamisesta lähtien. Rahaston tarkoituksena on edistää kansainvälistä raha- ja valuuttapoliittista yhteistyötä, valuuttakurssien vakautta ja talouskasvua sekä korjata jäsenvaltioidensa talouden väliaikaisia häiriöitä. Näitä tavoitteitaan IMF toteuttaa pääasiassa keräämällä ja tarjoamalla tietoa ja konsulttiapua sekä myöntämällä lainoja.

IMF:n tavoitteet ovat samankaltaisia kuin Kansainvälisen valuuttarahaston sisärjestön Maailmanpankin, mutta esimerkiksi valtiovarainministeriön IMF-esittelyn (www.vm.fi) mukaan valuuttarahastolla on järjestöjen yhteistyössä ”palokuntatehtävä” kriisien ratkaisijana, kun taas Maailmanpankki pyrkii ennemminkin toteuttamaan pitkäaikaisia rakenteellisia uudistuksia muun muassa rahoittamalla erilaisia hankkeita.

Tämä luku on suppea yleiskatsaus IMF:n tavoitteista ja toimintamuodoista. Pääasiallisina tiedonlähteinä on käytetty valuuttarahaston sopimusartikloita (Articles of Agreement of the International Monetary Fund) ja järjestön omilla verkkosivuilla (www.imf.org) julkaistuja tiedotteita (Factsheets).

3.1 IMF:n päämäärät 1. sopimusartiklan mukaan

IMF:n sopimusartikloissa luetellaan kuusi tarkoitusta tai tavoitetta, joita IMF pyrkii toimintansa kautta toteuttamaan. Ensinnäkin valuuttarahasto pyrkii edistämään kansainvälistä raha- ja valuuttayhteistyötä. Sen tarkoitus on olla pysyvä instituutio, jota voidaan konsultoida valuuttakysymyksissä ja jolla on käytössään tarpeellinen välineistö ja asiantuntemus konsulttiavun tarjoamiseksi. Toiseksi se haluaa edistää tasapainoista kansainvälisen kaupan kasvua ja sitä kautta jäsenvaltioidensa taloudellista hyvinvointia. Kolmanneksi valuuttarahasto pyrkii tukemaan valuuttakurssien vakautta. Valuuttakurssijärjestelmän vakauttamista pidetään yleisesti yhtenä rahaston keskeisimmistä alkuperäisistä tavoitteista.

Neljäs valuuttarahaston päämäärä on auttaa kansainvälisten maksujärjestelmien kehittämisessä. Viidenneksi IMF nimeää tavoitteekseen, että se haluaa tarjota jäsenvaltioilleen taloudellista varmuutta (confidence) lupaamalla taloudellista kriisiapua, jos valtio ajautuu väliaikaisesti ongelmiin maksutaseensa kanssa. Lainananto on ehkä valuuttarahaston toimintatavoista yleisölle tunnetuin ja myös eniten kritisoitu. Tähän viidenteen päämäärään liittyy myös IMF:n ensimmäisen sopimusartiklan viimeinen tavoite, jonka mukaan IMF pyrkii edistämään pitkällä aikavälillä jäsenvaltioidensa maksutaseiden tasapainoa.

3.2 IMF:n toimintamuodot

Kansainvälisen valuuttarahaston toiminta jakautuu kolmeen päätyyppiin: jäsenvaltioiden taloudellisen kehityksen seurantaan, lainanantoon sekä teknisen ja asiantuntija-avun tarjoamiseen. Näiden päätoimintojen tukitoimintoja ovat valuuttarahaston tekemä tutkimus- ja tilastointityö. Tutkimustensa ja jäsenvaltioiden

seurannan pohjalta valuuttarahasto muun muassa julkaisee kaksi kertaa vuodessa maailmantalouden kehitystä käsittelevän raportin *World Economic Outlook*. Tässä luvussa tarkastellaan seuraavaksi IMF:n kolmea päätoimintamuotoa lähinnä sen perusteella, mitä järjestö itse kertoo niistä verkkosivuillaan julkaisemissaan tiedotteissa.

3.2.1 Jäsenvaltioiden taloudellisen kehityksen seuranta (Surveillance)

Kansainvälinen valuuttarahasto seuraa jäsenvaltioidensa talouden, talouspolitiikan ja rahoitusmarkkinoiden kehittymistä ja tarjoaa vuosittaista kahdenvälistä konsultaatiota kaikille jäsenmailleen. Nämä konsultaatiot ovat niin sanottuja 4. sopimusartiklan mukaisia konsultaatioita. Käytännössä konsultaatiot toteutetaan siten, että IMF lähettää jäsenvaltioon asiantuntijaryhmän, joka tutustuu kansantalouden tilinpitoon ja keskustelee maan talouden asiantuntijoiden, kuten keskuspankin johdon, valtiovarainministerin ja ministeriön virkamiesten sekä taloustieteilijöiden kanssa, ja antaa saamiensa tietojen perusteella lausunnon ja suosituksia kohdemaan talouden tilasta ja suunnasta. (IMF Surveillance, A Factsheet)

IMF:n mukaan seuranta- ja konsultointityö tähtää ennen kaikkea kriisien ennaltaehkäisyyn. Järjestö perustelee keskitetyn, kansainvälisen seurantatyön tärkeyttä sillä, että globaalissa taloudessa kriisit leviävät nopeasti maasta toiseen ja on maailmantalouden etujen mukaista pyrkiä löytämään ja korjaamaan kansantalouksien heikot kohdat ajoissa. (IMF Surveillance, A Factsheet)

Kansainvälinen valuuttarahasto pyrkii jatkuvasti arvioimaan, edistääkö jäsenvaltioiden harjoittama talouspolitiikka kestäväää ja tasapainoista taloudellista kasvua. Kahdenvälisissä konsultaatioissa se arvioi jäsenvaltioiden valuutta- finanssi- ja rahapolitiikkaa ja pyrkii löytämään kansantalouden mahdolliset heikot kohdat. Tarvittaessa valuuttarahasto ehdottaa jäsenvaltioille korjaavia toimenpiteitä, joita valtiot voivat noudattaa harkintansa mukaan. Ehdotetut toimet voivat liittyä talouspolitiikan kenttään varsin laajasti ja koskea esimerkiksi työmarkkinoita tai ympäristöpolitiikkaakin. Vaikka IMF antaakin ainoastaan suosituksia, sen näkemykset leviävät tehokkaasti ja saattavat aiheuttaa valtioille voimakastakin

kansainvälistä painetta muuttaa talouspolitiikkaa IMF:n suositusten suuntaan (Burda & Wyplosz 1997, 526).

Suomen kanssa pidetyssä 4. sopimusartiklan mukaisessa konsultaatiossa Kansainvälinen valuuttarahasto antoi vuonna 2002 Suomelle erinäisiä suosituksia, jotka liittyvät esimerkiksi työmarkkinoihin, verotukseen ja julkisiin palveluihin. Työllisyyden parantamiseksi IMF suosittelee konsultaation loppulausunnon (IMF, 2002) useassa kohdassa määrätietoista pyrkimystä tuloverojen alentamiseen ja palkkaerojen kasvattamiseen. Muita valuuttarahaston ehdottamia lääkkeitä ovat työttömyysetuisuuksien karsiminen ja työn vastaanottamiseen velvoittavien ehtojen tiukentaminen. Valuuttarahaston näkemys tuntuu selvästi olevan se, että suomalaiset työmarkkinat ja työttömyysturvajärjestelmä aiheuttavat kannustinloukkuja ja vaikeuttavat työttömyysongelman korjaamista.

Julkisen talouden osalta IMF suosittelee Suomelle odotetusti menojen järjeistämistä (eli karsimista) tai ainakin menolisäyksistä pidättäytymistä. Valuuttarahasto esittää myös tulopuolen suosituksia: sen mukaan Suomen tulisi vakavasti harkita erilaisten ilmaisupalvelujen muuttamista maksulliseksi ainakin osittain. IMF mainitsee tässä yhteydessä erityisesti korkeakoulutuksen ja suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden pitkät valmistumisajat ja ilmaiset opintorahat. Lisäksi IMF suosittelee valtionyhtiöiden yksityistämisen nopeuttamista ja yksityistämisestä saatujen tulojen käyttämistä julkisen velan maksuun.

3.2.2 Lainananto (Financial Assistance)

Kansainvälisen valuuttarahaston ehkä yleisesti tunnetuinta toimintaa on lainananto väliaikaista apua tarvitseville valtioille. IMF:n lainapolitiikkaan kuuluu, että lainoja ei myönnetä erillisiin hankkeisiin eikä pitkiksi laina-ajoina, vaan kyse on nimenomaan lyhytaikaisesta avusta. Lainan avulla on tarkoitus taata, että maksuvaikeuksiin joutuneet valtiot pystyvät esimerkiksi tasapainottamaan valuuttakurssinsa ja selviytymään tuontitavaroiden maksusta joutumatta turvautumaan kaupan tai pääomaliikkeiden rajoittamiseen. (How Does the IMF Lend, A Factsheet)

Valuuttarahasto myöntää pääasiassa kahdenlaisia lainoja: matalakorkoisia lainoja matalan tulotason maille (kehitysmaille) ja korkeampikorkoisia lainoja varakkaammille maille. Kehitysmaille myönnettävien lainojen korko on 0,5 % ja takaisinmaksuaika viidestä kymmeneen vuotta. Muille maille myönnettävien pikalainojen korko on noin 3 % tai enemmän, ja takaisinmaksuajat vaihtelevat yhdestä vuodesta enimmillään 7 vuoteen riippuen siitä, mistä IMF:n ohjelmasta lainat myönnetään. (How Does the IMF Lend, A Factsheet)

Tyypillistä valuuttarahaston myöntämille lainoille on se, että niiden ehtona on lainoitettavan valtion ja IMF:n yhdessä laatima suunnitelma talouden tilan parantamiseksi. Lainaerien nostamisen ehtona on suunnitelmassa pysyminen. Tätä laina-avun ehdollisuutta kritisoivat esimerkiksi monet globalisaation vastustajat ja ympäristöliikkeet. Niiden mielestä IMF:llä ei ole tarvittavaa asiantuntemusta opastaa jäsenvaltioita pitkäaikaisessa taloussuunnittelussa, vaan se vaatii lainansaajamaita sitoutumaan kestävämpään talouspolitiikkaan, joka tähtää lyhyen aikavälin talouskasvuun eikä ota huomioon esimerkiksi ympäristölle aiheutuvaa kuormitusta (Luontoliiton verkkosivusto Maailman metsät ja Suomi).

Kansainvälinen valuuttarahasto kertoo lainanannon ehdollisuudesta ja sen perusteista verkkosivuillaan. Rahaston mukaan ehdollisuus on ensinnäkin keino varmistaa, että lainanottajavaltio käyttää saamansa lainan siihen tarkoitukseen, jota varten IMF sen myöntää, eli kansantaloutensa tasapainottamiseen. Samalla ehdonalaisuus on IMF:lle jonkinlainen takuu siitä, että lainanottajavaltio pystyy myös maksamaan lainansa takaisin. Kolmanneksi selkeät lainanannon ehdot luovat valuuttarahaston mukaan varmuutta myös lainaottajamaille, koska ne tietävät, että ohjelmassa pysyminen varmistaa lainanannon jatkumisen. (IMF Conditionality, A Factsheet)

Käytännössä lainaehdot määritellään tapauskohtaisesti. Talouspoliittinen ohjelma laaditaan yhdessä IMF:n ja lainanottajavaltion kesken ja se liitetään lainahakemukseen letter of intent -nimisenä asiakirjana. Ennen kuin valuuttarahaston johtokunta hyväksyy lainahakemuksen, lainanottajavaltio on yleensä jo joutunut tekemään ensimmäiset uudistukset, jotka luovat perusedellytykset ohjelman onnistumiselle. Tällainen ennen lainahakemuksen hyväksymistä toteutettava uudistus voi olla esimerkiksi valuuttakurssin korjaaminen.

Kun IMF alkaa maksaa lainaa, se tarkastaa sovitun ohjelman etenemisen säännöllisin väliajoin ennen uusien erien maksamista. Ohjelman etenemistä seurataan kahdenlaisten kriteerien avulla: kvantitatiivisten ja rakenteellisten. Kvantitatiiviset kriteerit ovat kansantalouden tunnusluville asetettuja määrällisiä tavoitteita, yhtenä esimerkkinä valtion velanotolle asetettu katto. Rakenteellisia kriteerejä asetetaan sellaisille maille, joiden talouden tasapainottamisen kannalta IMF pitää välttämättömänä syvällisiä rakenteellisia muutoksia. Rakenteelliset kriteerit voivat liittyä esimerkiksi sosiaaliturvajärjestelmien tai rahoitusmarkkinoiden uudelleenjärjestelyihin.

Omien julkipantujen tavoitteidensa mukaan kansainvälinen valuuttarahasto ei pyri ainoastaan ratkaisemaan välittömiä maksutaseongelmia vaan pyrkii luomaan lainoitukselleen ehdot, jotka takaavat pitkäaikaisen, kestävä ja tasapainoisen taloudellisen kasvun. Viime vuosikymmeninä sen lainaehdoissa ovatkin entistä selvemmin painottuneet erityisesti alhaisen tulotason maiden ja siirtymätalouksien rakenteelliset muutokset. Valuuttarahasto tunnustaa, että ohjelmia suunniteltaessa on tärkeää ottaa huomioon lainanottajavaltioiden omat erityispiirteet ja tavoitteet, jotta ohjelmilla olisi edellytys toimia pitkällä aikavälillä.

IMF:n myöntämien lainojen määrä on vaihdellut vuosien varrella seurailleen esimerkiksi maailmantalouden suhdanteita. Muun muassa 1970-luvun öljykriisi ja Itä-Euroopan maiden siirtymätalouksien avuntarve 1990-luvulla ovat lisänneet IMF:n lainanantoa.

3.2.3 Tekninen tuki (Technical Assistance)

IMF:n tarjoama tekninen apu on pääasiassa asiantuntija-apua. Järjestö tarjoaa asiantuntemustaan kolmella alalla, jotka se määrittelee ydinasiantuntemusalueikseen: **Finanssipolitiikan** saralla valuuttarahasto avustaa jäsenmaita vero- tulli- ja budjettiasioissa. **Rahapolitiikassa** IMF:n asiantuntija-avun painopisteitä taas ovat muun muassa rahoitusmarkkinoiden kehittäminen, julkisen velan hoitaminen sekä valuuttamarkkinoiden toiminta. Lisäksi valuuttarahasto voi osallistua jäsenvaltioiden maksujärjestelmien kehittämiseen ja kansainvälisten standardien käyttöönottoon.

Kolmas alue, jolla IMF tarjoaa asiantuntijapalveluja, on kansantalouden **tilastointi**. (Technical assistance, A Factsheet)

Käytännössä teknistä tai asiantuntija-apua tarjotaan esimerkiksi lähettämällä jäsenmaihin valuuttarahaston eri alojen asiantuntijoita eri pituisiksi ajanjaksoiksi sekä järjestämällä kurseja ja seminaareja. Asiantuntija-apu on pääosin maksutonta, mutta esimerkiksi pitkäaikaisesta IMF:n asiantuntijan sijoittamisesta jäsenmaahan saatetaan periä korvaus.

Valuuttarahasto lähtee siitä, että teknistä apua tarjotaan jäsenmaille niiden omasta toivomuksesta. Se perustuu siis kahta edellä esiteltyä toimintamuotoa selvemmin vapaaehtoisuuteen. Jäsenvaltio tunnistaa itse asiantuntija-avun tarpeen ja suunnittelee sen muodot ja toteutuksen yhdessä valuuttarahaston kanssa. Käytännössä IMF:n tarjoamasta asiantuntija-avusta kolme neljäsosaa suuntautuu alhaisen tulotason maihin, ja suurin teknisen avun käyttäjä on Saharan eteläpuoleinen Afrikka. Osa asiantuntija-avusta hoidetaan paikallisista keskuksista. Valuuttarahastolla on muun muassa neljä alueellista koulutuskeskusta, joista yksi on Brasiliassa, yksi Norsunluurannikolla, yksi Singaporessa ja yksi Wienissä.

4. Kansainvälisen valuuttarahaston hallintorakenne ja päätöksenteko

Tässä luvussa käsitellään Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) hallintorakennetta ja päätöksentekojärjestelmää olennaisilta piirteiltään. Aluksi kuvataan lyhyesti instituutioiden suhteita, jonka jälkeen tarkastellaan tarkemmin näistä keskeisiä: kuvernöörin hallintoneuvostoa, kansainvälistä rahoituskomiteaa, johtokuntaa, valuuttarahaston toimitusjohtajaa ja henkilökuntaa. Päätöksenteko ko. instituutioissa tulee esille samassa yhteydessä. Lisäksi pohditaan kysymyksiä, jotka liittyvät valuuttarahaston organisaation reformivaatimuksiin ja siihen, kuinka näihin on pyritty vastaamaan. IMF korostaa nykyisin hallinnossaan läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta – kuinka nämä toteutuvat käytännössä? Tässä keskustelussa on syytä viitata valuuttarahaston ja kansalaisyhteiskunnan suhteisiin niiltä osin kuin ne koskevat järjestön hallintoa.

IMF on kansainvälinen organisaatio, jonka jäsenenä on tällä hetkellä 183 valtiota. Yhdessä Maailmanpankkiryhmän kanssa se muodostaa ns. Bretton Woods – instituutiot. Sen korkein päättävä elin on kuvernöörin muodostama hallintoneuvosto, joka kuitenkin päättää vain suurimmista poliittisista kysymyksistä delegoiden suurimman osan päätöksenteosta jäsenvaltioiden nimittämälle ja valitsemalle johtokunnalle. Johtokunnan puheenjohtajana toimii toimitusjohtaja, joka myös johtaa järjestön henkilökuntaa.

4.1 Kuvernöörin hallintoneuvosto ja kansainvälinen rahoituskomitea

Kansainvälisen valuuttarahaston poliittisen vastuullisuuden katsotaan toteutuvan kuvernöörin muodostaman hallintoneuvoston (Board of Governors) kautta. Se tapaa yleensä kerran vuodessa. Jokainen jäsenmaa nimittää kuvernöörin, joka on yleensä maan valtiovarainministeri tai keskuspankin johtaja. (IMF 2002.) Suomen edustajana on Suomen pankin pääjohtaja Matti Vanhala. Hallintoneuvosto päättää yleisistä poliittisista linjauksista ja suurista kysymyksistä (ibid.).

Kansainvälisen rahoituskomitean (International Monetary and Financial Committee) tehtävä on myös osaltaan tarjota järjestölle tehokkaampaa poliittista kontrollia (Van Houtven 2002, 35). Se koostuu kuvernööreistä ja kokoontuu tyypillisesti kahdesti vuodessa päättämään toimivaltaansa kuuluvista asioista (IMF 2002).

4.2 Valuuttarahaston johtokunta

Kuvernöörin muodostama hallintoneuvosto ja rahoituskomitea vastaavat ainoastaan yleisimmistä kysymyksistä ja poliittisista linjanvedoista järjestössä. Hallintoneuvosto on delegoinut suurimman osan jokapäiväisestä päätöksenteosta ja hallinnosta johtokunnalle. Tämä huolehtii mm. valvonnan arvioinnista, lainaohjelmien hyväksynnästä ja toimintalinjojen toimeenpanosta. (Atarah 1999; IMF 2002.)

Johtokunta kokoontuu IMF:n Washington D.C.:ssä Yhdysvalloissa tavallisesti kolme kertaa viikossa – ja tarvittaessa useamminkin. Keskustelunsa johtokunta käy pitkälti henkilöstön valmistamien dokumenttien pohjalta. (IMF 2002.) Johtokunta kokoontuu

tyypillisesti yhteensä kahdentoista tunnin ajan viikossa, josta ajasta kolmasosa kuluu poliittisten päätösten tekemiseen, noin kuusikymmentä prosenttia valvontatehtävistä huolehtimiseen ja loput hallinnollisiin ja budjettiin liittyviin päätöksiin (Van Houtven 2002, 14-15).

Johtokunnan tapaamisissa puheenjohtajana toimii IMF:n toimitusjohtaja ja hänen ollessaan estynyt varatoimitusjohtaja. Johtokuntaedustajia on tällä hetkellä 24, joista viisi on nimitettäviä ja loput valitaan ns. äänestysryhmien (constituencies) toimesta. Nimitettävien edustajien kausi on nimittävän valtion päätettävissä, kun taas valittujen edustajien kausi on kaksivuotinen. Oikeus nimittää edustajansa on viidellä järjestön suurimmalla osakkaalla, jotka ovat Yhdysvallat, Japani, Saksa, Ranska ja Iso-Britannia. (IMF 2002; Van Houtven 2002, 15-16.)

4.2.1 Äänestysryhmät

Keskeinen rakenteellinen piirre johtokunnalle ovat äänestysryhmät. Lukuun ottamatta viittä edustajansa nimittävän maan edustajaa ja kolmea suurta äänestysryhmää (Kiina, Saudi-Arabia ja Venäjä), joilla on oma edustajansa, äänestysryhmät koostuvat useista valtioista. Jäsenvaltiot ovat vapaita päättämään näiden muodostumisesta. Vaikkakin tässä prosessissa merkitsevät maantieteelliset ja alueelliset seikat, osa äänestysryhmistä sisältää jäseniä eri alueilta – ja mikä on merkittävää edustuksellisuuden ja päätöksenteon kannalta – myös jäseniä sekä teollisuus- että kehitysmaista. (Van Houtven 2002, 20.)

Merkittäviä äänestysryhmiä ovat, esimerkiksi ns. Belgian ryhmä (jäseniä ovat Itävalta, Valkovenäjä, Belgia, Tsekin tasavalta, Unkari, Kazakhsstan, Luxemburg, Slovakian tasavalta, Slovenia ja Unkari; ryhmät ovat nimetyt suurimman kiintiön ja äänimäärän omaavan jäsenensä mukaan), Hollannin ryhmä (jäseniä ovat Armenia, Bosnia ja Hertsegovina, Bulgaria, Kroatia, Kypros, Georgia, Israel, Makedonia, Hollanti, Romania ja Ukraina) ja Kanadan ryhmä (jäseniä ovat Antigua ja Barbuda, Bahamasaaret, Barbados, Belize, Kanada, Dominikaaninen tasavalta, Grenada, Irlanti, Jamaika, St. Kitts ja Nevis, St. Lucia sekä St. Vincent ja Grenadiinit). (IMF 2003; Van Houtven 2002, 20-22). Suomi kuuluu Pohjoismaiden ja Baltian maiden ryhmään, jonka valitsemana edustajana toimii tällä hetkellä islantilainen Vilhjamur Egilsson

(VM 2003). Pohjoismais-balttialainen rahoituskomitea valmistelee äänestysryhmämme asioita (ibid.).

4.2.2 Päätöksenteko johtokunnassa

Johtokunnan äänimäärät heijastelevat jäsenmaiden taloudellista painoarvoa. Täten suurimmilla talouksilla on järjestössä muodollisesti huomattava painoarvo. Käytännössä järjestö kuitenkin pyrkii useimmiten konsensuspäätöksiin, koska tämän katsotaan turvaavaan järjestön päätösten legitimiys kaikkien jäsenmaiden kannalta, ja koska sen uskotaan turvaavan pienikiintiöisten jäsenmaiden intressit paremmin kuin pelkkä äänestyskäytäntö. (Van Houtven 2002, 20.)

Äänestettäessä ei aina noudateta yksinkertaista enemmistöä. Tietyt päätökset edellyttävät 70 tai jopa 85 prosentin enemmistön. Tämän on tarkoitus taata veto-oikeus tahoille, joiden intressissä ko. päätös ei ole. Edelleen näin suuren enemmistön vaatimus on omiaan korostamaan konsensuksen saavuttamisen merkitystä päätöksenteossa. (Ibid., 11-12.)

Äänikiintiöiden tarkoituksena on määritellä jäsenmaan osuus IMF:n pääomaan osallistumisesta ja myöskin sen äänivalta (IMF 2002; Van Houtven 2002, 5). Valuuttarahaston päätöksenteko poikkeaa täten sellaisista kansainvälisistä järjestöistä, jotka noudattavat ”ääni per jäsen” periaatetta. Kiintiöiden on tarkoitus heijastella jäsenmaiden kansantalouksien painoarvoa maailmantaloudessa ja ne lasketaan uudestaan joka viides vuosi (IMF 2002; Van Houtven 5-6).

Kiintiöt eivät kuitenkaan vastaa aktuaalisia jäsenien osuuksia globaalista taloudesta. Tämä johtuu yhtäältä kriteerien laadusta ja toisaalta jäsenmaiden talouksissa tapahtuneista rakenteellisista muutoksista. Jälkimmäisestä parhaana esimerkkinä on kenties Euroopan unionin laajentuminen ja tiivistyminen. Euroopan unionin jäsenmaiden äänivalta vuonna 2002 oli 29.9 prosenttia, kun taas Yhdysvalloilla vastaava lukema oli 17.2 prosenttia ja Japanilla ainoastaan 6.2 prosenttia. Tätä voidaan verrata kyseisten talouksien bruttokansantuotteeseen samana aikana: EU:n jäsenvaltioilla 8,5 biljoonaa Yhdysvaltain dollaria, Yhdysvalloilla 9,3 biljoonaa ja Japanilla 4,5 biljoonaa. Tämä poikkeama johtuu pitkälti kiintiöiden

laskentakriteereistä, jotka ovat suosineet BKT:n ohella valtioiden ulkomaankauppaa. On kuitenkin kyseenalaista, missä määrin EU:n sisäinen kauppa on enää ulkomaankauppaa käsitteen varsinaisessa merkityksessä. (Van Houtven 2002, 8-10.)

Kehitysmaiden yhteenlaskettu kiintiö on noin 37.5 prosenttia ja äänestysvoima noin 40 prosenttia. Ylimääräiset prosentit selittyvät ns. perusäänillä (250), joita jokainen valtio saa kiintiönsä lisäksi. Kehitysmaiden intresseissä olisi kasvattaa äänivaltaansa korottamalla perusääniä tai muuttamalla kiintiöiden laskukriteerejä vaikkapa väkiluvun tai köyhyyden huomioivaksi teollisuusmaiden kannattaessa BKT:ta suosivia kriteerejä. (Van Houtven 2002, 6-7.)

Johtoryhmä pyrkii siis saavuttamaan ihanteellisimmillaan konsensuksen tai vähintäänkin suuren enemmistön päätöstensä taakse. Tämän katsotaan olevan sopuoinnussa järjestön yhteistyöluonteen kanssa ja sen katsotaan takaavan eri intressien tasapainon. (Van Houtven viittaa tässä yhteydessä teollisuusmaiden intresseihin velkojina ja kehitysmaiden intresseihin velallisina (Van Houtven 2003, 23) (ibid., 23). Käytännössä konsensuksen saavuttaminen on kuitenkin vaikea ja hidas prosessi, jossa toimitusjohtajan rooli voi nousta keskeiseksi hänen pyrkiessään muotoilemaan kompromissia eri kantojen välillä (ibid., 24-25).

4.3 Valuuttarahaston toimitusjohtaja ja henkilökunta

Kansainvälisen valuuttarahaston toimitusjohtaja on sekä johtokunnan puheenjohtaja että järjestön korkein toimeenpaneva viranomainen. Hänen apunaan toimii varatoimitusjohtajia ja eräitä neuvonantajia. Toimitusjohtajan valitsemisesta ei ole perinteisesti ollut selkeästi muotoiltuja normeja. Kirjoittamaton sääntö on kuitenkin ollut, että hän on eurooppalainen, kun taas Maailman pankin johtaja on valittu Pohjois-Amerikasta (ibid., 17).

Toimitusjohtajalla on voinut olla hyvinkin huomattavaa henkilökohtaista valtaa valuuttarahaston politiikan muotoilussa, kuten Michel Camdessusella (1987-2000), joka paitsi ajoi läpi ESAF –lainaohjelman myös laittoi henkilökohtaisen auktoriteettinsa IMF:n rahoituspaketin läpiviemiseksi taakse 1990 –luvun kriiseissä

Meksikossa ja Kaakkois-Aasiassa (Minton-Beddoes 1995, 127-128; Van Houtven 2002, 13.) Tällä hetkellä valuuttarahaston toimitusjohtaja on saksalainen Horst Köhler.

Valuuttarahaston henkilökunta on tällä hetkellä suuruudeltaan noin 2800 henkilöä, joista suurin osa on ekonomisteja. Lisäksi IMF:n henkilöstö työllistää muita yhteiskuntatieteilijöitä, lingvistejä, toimittajia ja tukihenkilökuntaa (Atarah 1999; IMF 2002). Henkilökunnan tehtäviin kuuluvat valmistella käsiteltäviä asioita johtokunnalle. Tämän lisäksi keskeisiä toiminta-alueita ovat jäsenmaiden valvonta, tutkimus ja tekniseen tukeen liittyvät toiminnot (Van Houtven 2002, 18).

Organisaatio jakautuu kahteen pääosaan: alueosastot ja funktionaaliset osastot. Edelliset edustavat eri alueiden asiantuntemusta järjestössä. Jälkimmäisiin kuuluvat esimerkiksi talousasioiden osasto (Fiscal Affairs Department), kansainvälisten pääomamarkkinoiden osasto (International Capital Markets Department), lakiosasto (Legal Department), tutkimusosasto (Research Department) ja politiikan kehittämis- ja seurantaosasto (Policy Development and Review Department). (IMF 2001; Van Houtven 2002, 18.) Henkilökunta on vastuussa toimistaan IMF:lle, ei sen jäsenmaiden hallituksille (IMF 2002.)

4.4 Reformivaatimukset: läpinäkyvyys ja vastuullisuus

Lopuksi viitataan vielä lyhyesti käytyyn keskusteluun IMF:n päätöksenteko- ja hallintorakenteen uudistamistarpeesta. Valuuttarahastohan on joutunut merkittävän kritiikin kohteeksi yhtäältä kansalaisyhteiskuntaa edustavien järjestöjen ja toisaalta sen eräiden jäsenmaiden taholta (Atarah 1999, Van Houtven 2002, 2-3). Tässä yhteydessä käsitellään ainoastaan järjestön päätöksentekoon kohdistuvaa kritiikkiä eikä puututa järjestön tehtäviin ja käytännön toimintaan.

Van Houtven luettelee useita järjestöä vastaan esitettyjä argumentteja. Järjestön päätöksentekoa pidetään epädemokraattisena, koska pienellä vähemmistöllä sen jäsenmaiden kansalaisista on maansa kiintiön kautta suurin osa päätösvallasta (teollisuusmaiden yhteinen ääniosuus n. 60 prosenttia). Toimitusjohtajan valitseminen ei noudata selkeästi määriteltyjä normeja, eikä tapahdu läpinäkyvästi.

Konsensuspäätökset eivät välttämättä suojele riittävässä määrin pienten osakkaiden intressejä. IMF ei keskustele tarpeeksi kansalaisyhteiskunnan kanssa, eikä ole riittävästi vastuullinen julkiselle mielipiteelle. Se toimii myös kaukana kansalaisista, joiden elämään se – nykyisin erityisesti kehitysmaissa - vaikuttaa suuresti. (Van Houtven 2003, 2-3, 59.)

IMF on pyrkinyt vastaamaan kritiikkiin käynnistämällä erinäisiä reformeja, jotka ovat pyrkineet lisäämään järjestön läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta jäsenmaiden kansalaisille. Jälkimmäistä lisäämään pyrkii vaikkapa köyhimpien maiden auttamiseen suunniteltu rahoitusväline (Poverty Reduction and Growth Facility), joka edellyttää jäsenmaiden hallitusten huomioivan kansalaisyhteiskunnan lainaan liittyvän rakennesopeutusohjelman luomisessa ja toteuttamisessa (IMF 2002b).

Läpinäkyvyyttään IMF on pyrkinyt lisäämään tiedottamalla aktiivisemmin toiminnastaan ja julkaisemalla suurelle yleisölle suunnattuja dokumentteja. (Van Houtven 2002, 59.) Se on myös käynnistänyt ulkopuolisen arvioinnin keskeisistä toiminta-alueistaan; merkittävänä askeleena Van Houtvenin mukaan voidaan pitää riippumattoman arviointitoimiston perustamista (Independent Evaluation Office) (ibid., 60).

Monet kriitikot pitävät toteutettuja reformeja varsin pienimuotoisina: ne eivät sinänsä muuta rakenteita, vaan pikemminkin vain hieman muokkaavat niitä. Graham Bird esittääkin, että IMF:n organisaation uudistaminen edellyttää sen tehtävien kriittistä tarkastelua ja uudelleenmäärittelyä. (Bird 2001.)

5. Konflikti ja kritiikki: Kansainvälisen valuuttarahaston vastustus Latinalaisessa Amerikassa

5.1 IMF:n ja Latinalaisen Amerikan talouspoliittisten ristiriitojen yleiskatsaus

5.1.1 Ristiriitojen historiallista taustaa

Latinalaisen Amerikan alue on muutamia poikkeustapauksia lukuun ottamatta räppinyt viime aikoina taloudellisesta kriisistä toiseen. Monin paikoin epävakainta kehitystä on jatkunut koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan; sitä ennen maanosalla meni kansainvälisessä taloudessa melkoisen hyvin. Latinalainen Amerikka on siis kamppailut taloudellisten ongelmien kanssa yhtä kauan kuin Kansainvälinen valuuttarahasto on ollut olemassa.

Viime vuosikymmeninä maanosan ongelmat ovat vain lisääntyneet ja monimutkaistuneet. 1980-luvun alun velkakriisin aikana monet teollisuusmaat pelkäsivät toden teolla Argentiinan, Meksikon ja Brasilian kieltäytyvän kokonaan velanmaksusta, jolloin koko maailmantalous olisi saattanut suistua syvään lamaan (Hobsbawm 1999, 530-531). Velkakriisin hoitamisessa Kansainväliselle valuuttarahastolle, IMF:lle (International Monetary Fund), annettiin aiempaa suurempi ja vaikutusvaltaisempi rooli (Teivainen 1999, 64; Stiglitz 2002, 16). Kyseistä velkakriisiä ei ole ratkaistu edelleenkään, ja ulkomaisen velan maksu vie yhä leijonanosan monen Etelä-Amerikan maan budjetista.

Meksikon talouskriisi vuonna 1995 enteili muutamaa vuotta pmyöhemmin maailmantaloutta järkyttäneitä Kaakkois- ja Itä-Aasian maiden talouskriisiä. Kriisi oli ensimmäinen merkki kansantalouksien haavoittuvuudesta entistä vapaampien ja liikkuvampien pääomavirtojen nopeiden muutosten edessä, etenkin paikallisten yhteiskunnallisten instituutioiden ollessa heikkoja (Fischer 1997, 1; Väyrynen 1999, 58).

Viime aikoina Argentiinan epätoivoinen taloustilanne on ollut laajan huomion kohteena. Tapahtumien taustalla ollut pankkikriisiä on osittain pidetty IMF:n masinoimien talouspoliittisten toimien aiheuttamana (Stiglitz 2002, 69).

IMF:n lainanantoon on vuodesta 1952 lähtien kuulunut lainaa ottavan maan talouspolitiikkaa sääteleviä ehtoja. Lainanottajamaat joutuvat siis muuttamaan talouspolitiikkaansa IMF:n ehtojen mukaiseksi. Ehtojen tiukkuus on riippunut sekä lainan suuruudesta että maan maksutaseongelmien luonteesta; etenkin liialliseen kotimaiseen kysyntään ja hintavääristymiin kiinnitetään huomiota. (Teivainen 1994, 22.)

Latinalaisen Amerikan maiden tuotantorakenne pohjautuu voittopuolisesti maataloustuotteiden ja raaka-aineiden tuotantoon. Alueen tärkeimpiä vientituotteita ovat kahvi, sokeri, soija, vehnä, paperi, sellu sekä metallit ja mineraalit. Yksittäisten maiden tuotantorakenne on usein melko yksipuolinen ja perustuu vain muutamaiin hyödykkeisiin. Perushyödykkeiden maailmanmarkkinahintojen heilahtelut aiheuttavat alueen maille suurta päänvaivaa. Perushyödykkeiden hinnat heikkenevät usein suhteessa teollisuustuotteisiin, jolloin maataloustuotteita vievän ja teollisuustuotteita tuovan maan vaihtosuhteen pelätään jäävän pysyvästi alijäämäiseksi. Tätä ongelmaa pelkäävät kaikki maatalousvaltaiset maat, joiden vienti pohjaa alkutuotantoon. Ongelmaa pahentaa teollisuusmaiden protektionistinen maatalouspolitiikka, joka maataloustullien ja –kiintiöiden sekä tuotanto- ja vientitukien myötä alentaa maataloustuotteiden hintoja ja kysyntää maailmanmarkkinoilla. (Tuominen & Wilksa 2000.)

Toisen maailmansodan jälkeen yksipuolista tuotantorakennetta haluttiin Etelä-Amerikassa muuttaa monipuolisemmaksi. Uskottiin pelkkien perushyödykkeiden tuotannon tuomitsevan alueen maat alikehitykseen ja vahingolliseen riippuvuuteen teollisuusmaista. Alikehityksen murtamiseksi omaa teollistumiskehitystä pidettiin välttämättömänä. Tämä tarkoitti pyrkimystä oman teollisuuden rakentamiseen tullimuurien ja tukiaisten avulla, jotta teollisuustuotteiden tuontia teollisuusmaista voitaisiin korvata. Kyseinen tuontia korvaava teollistumisstrategia muodostui useimpien Etelä-Amerikan maiden talouspolitiikan perustaksi 1980-luvun velkakriisiin asti, jolloin markkinoiden vapauttaminen ja valtiointerventionismin vähentäminen nousivat johtaviksi talouspoliittisiksi ohjenuoriksi. Samalla IMF:n vaikutusvalta kasvoi merkittävästi koko maanosassa. (mts.)

5.1.2 Strukturalismin ja liberalismien konflikti

IMF siirtyi 1980-luvulla alkuaikojen keynesiläisestä talousajattelusta uusklassisen talousliberalismin puolestapuhujaksi. Tämä tarkoitti valtiointerventionismin vastaisuutta, markkinoiden vapauttamista sisäiselle ja ulkoiselle kilpailulle, julkisen taloussektorin yksityistämistä sekä julkisten menojen alhaisena pitämistä. Monet uuden talousopin, ns. ”Washingtonin konsensuksen”, ajatuksista formuloitiin

vastauksena juuri Latalaisen Amerikan talousongelmiin. Markkinaliberalistit korostivat vapautuneiden maailmanmarkkinoiden tuovan pitkällä aikavälillä vaurautta kaikille maille ja myös vähentävän rakenteellisia eroja maiden välillä. Vapautuneiden markkinoiden mukanaan tuoman lisääntyneen työnjaon ja erikoistumisen myötä tuotannon tehokkuus lisääntyy ja kannattamattomat tuotannonalat karsiutuvat kilpailussa. IMF pitää talouspoliittisia lakejaan myös melko yleispätevinä ja universaaleina. (Stiglitz 2002, 16).

Vuonna 1948 perustettu YK:n alainen järjestö CEPAL (La Comisión económica para América Latina y el Caribe; Latalaisen Amerikan ja Karibian talouskomissio) nousi 1950-luvulla merkittäväksi Etelä-Amerikan maiden talouspolitiikkaan vaikuttavaksi instituutioksi. Järjestön voidaan nähdä edustaneen IMF:lle vaihtoehtoista talouspoliittista strategiaa, strukturalismia. Strukturalismi ja IMF:ssä 1980-luvulta lähtien vallinnut neoliberalistinen talousoppi ovatkin olleet keskeisenä tiedonteoreettisena konfliktiulottuvuutena Etelä-Amerikan talouspoliittisessa ajattelussa viime vuosikymmenien ajan. (Teivainen 1994, 17-26; Tuominen & Wilska 2000)

Strukturalistit ovat korostaneet kansainvälisen talouden rakenteellisia ongelmia, teollisuusmaiden ja kehitysmaiden välistä keskus-periferia-riippuvuussuhdetta ja näihin liittyvää talouspoliittisen tiedon kontekstuaalisuutta ja alueellisten erojen huomioimista. Etenkin juuri negatiivista vaihtosuhdetta maataloustuotteiden viennin ja teollisuustuotteiden tuonnin välillä pidetään ongelmallisena. Riippuvuussuhdetta pyritään lieventämään aktiivisen teollistamispolitiikan keinoin. Kyseessä on siis oman kapitalismin nationalistinen suojaaminen ulkoiselta kapitalismilta. Esimerkkinä aktiivisen oman tuotannon suojelemisen menestyksellisyydestä pidetään usein Japania ja muita Kaakkois- ja Itä-Aasian talousihmeitä, jotka ovat nousseet taloudellisessa kehityksessä perinteisten teollisuusmaiden rinnalle. Eteläamerikkalainen strukturalismi on joskus rinnastettu keynesiläisyyteen. Näitä yhdistävätkin julkisen sektorin roolin painottaminen, aktiivisen elvytyspolitiikan korostaminen ja monien taloudellisen liberalismien oletusten kyseenalaistaminen. Kuitenkin strukturalismi kiinnittää keynesiläisyyttä enemmän huomiota kokonaisvaltaisiin rakenteellisiin muutoksiin niin kansainvälisessä kaupassa kuin valtioiden sisäisessä talouspolitiikassa. (Teivainen 1994, 26-27.)

Strukturalismin ja liberalismien lisäksi Latinalaisessa Amerikassa on perinteisesti ollut myös monenlaisia kehityskritikoita ja radikaalivasemmistolaisia, jotka ovat tuominneet IMF:n ja kapitalistisen maailmantalouden pelkkänä Yhdysvaltojen harjoittamana imperialismina. Usein näihin radikaaleihin mielipiteisiin liittyy teollisuumaisten mallisen kehityksen kieltäminen ja pyrkimys kapitalistisen maailmanjärjestyksen kumoamiseen. (mts, 28-29.)

Tuontia korvaavaa teollistumisstrategiaa harjoitettiin Etelä-Amerikassa laajalti 1980-luvulle asti. Velkakriisin myötä Latinalaisen Amerikan taloudet joutuivat kuitenkin suuriin, uudennaisiin vaikeuksiin, ja entistä vaikutusvaltaisemmat IMF sekä Maailmanpankki tuomitsivat vanhan talousmallin epäonnistuneeksi. Mantereella alkoi markkinakeskeisemmän talouspolitiikan aikakausi. Valuuttarahaston ja Maailmanpankin talouspoliittiset opit ovat saavuttaneet maailmalla hegemonisen aseman. Maat Etelä-Amerikassa ovat purkaneet tullimuureja, avanneet markkinoitaan, purkaneet sääntelyään ja yksityistäneet IMF:n oppien mukaisesti (Tuominen & Wilska 2000).

Washingtonin konsensuksen kolmea periaatetta -finanssipoliittista kurinalaisuutta, yksityistämistä ja markkinoiden vapauttamista- on lähdey toteuttamaan monessa maassa hyvin nopeasti ja radikaalein keinoin, etenkin 1990-luvun alussa. Usein kaupan vapauttaminen on tehty liian nopeasti ja hätköiden, jolloin valtiollisten monopolien tilalle on yksinkertaisesti syntynyt yksityisiä monopoleja. Monissa tapauksissa kritiikkiä on aiheuttanut myös liiallinen finanssipoliittinen kuri, joka on johtanut laskusuhdanteiden vahvistumiseen entisestään. (Stiglitz 2002, 53.)

Myös ulkomaisilla sijoituksilla on suuri merkitys taloudellisen kasvun turvaajina nykyisessä liberalismissa talousopissa. Kehitysmaita neuvotaan houkuttelemaan investointeja markkinaliberalisaation sekä vakaan makrotalouspolitiikan kautta; näin niiden uskotaan pääsevän vakaan kasvun tielle. IMF pitääkin sijoituksia houkuttelevan taloudellisen ilmaston luomista kansallisen talouspolitiikan olennaisimpana roolina. Ulkomaisten yritysten uskotaan tuovan mukanaan teknistä tietoutta sekä pääsyn ulkomaisille markkinoille. Lisääntyneiden ulkomaisten sijoitusten ongelmana pidetään kuitenkin kansallisen tuotannon syrjäytymistä suurempien ulkomaisten yritysten vallatessa alaa. (Stiglitz 2002, 67.)

Etelä-Amerikassa aiemman tuontia korvaavan talouspolitiikan myötä syntynyt kansallinen teollisuus ei ole kyennyt kilpailemaan markkinoilla ulkomaisten yritysten kanssa ja on suurelta osin joutunut syrjäytetyksi. Monien mielestä Etelä-Amerikka on nyt erikoistumassa uudelleen raaka-aineiden ja perushyödykkeiden tuotantoon (Tuominen & Wilska 2000). Tämä tarkoittaa jo aiemmin mainittua ulkomaankaupan rakenteellista epäsuhtaa. Yksipuolisen tuotantorakenteen lisäksi kova velkataakka pahentaa entisestään maiden vähäistä liikkumatilaa maailmantaloudessa.

IMF:n vaikutusvallan kasvun myötä CEPAL on menettänyt roolinsa Latinalaisen Amerikan talouspolitiikan muotoilijana. Viime aikoina järjestö on kuitenkin yrittänyt saada takaisin asemaansa talouspoliittisena vaikuttajana ja nostaa esille vaihtoehdoisen näkökulman IMF:n suositteluun talouspolitiikkaan. Nykyisiä talouspoliittisia keinoja CEPAL pitää riittämättöminä. Etenkin Latinalaisen Amerikan alueen kriisialttiuteen tulisi puuttua pyrkimällä vakaampaan talouskasvuun. Tämä saavutetaan CEPAL:in mukaan nostamalla kotimaista säästämisastetta ja säätelemällä lyhytaikaisia ulkomaisen pääoman liikkeitä; myös kilpailukykyisempää vientiteollisuutta korostetaan edelleen. Koulutukseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin halutaan panostaa IMF:n mallia enemmän. (Tuominen & Wilska 2000.)

IMF:kin on viime aikoina huomionut aiempaa enemmän sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymyksiä. Tulonjaon tasa-arvoisuus ja köyhyyden poistaminen, so. taloudellisen kehityksen ulottaminen koko yhteiskuntaan, nähdään sekä sosiaalis-moraaliselta että taloudelliselta kannalta välttämättömäksi. Oikeudenmukaiseen tulonjakoon johtavien ohjelmien uskotaan olevan kestävämpiä ja pitkällä aikavälillä tehokkaampia kuin ne talouspoliittiset ohjelmat, jotka jättävät köyhyyden vähentämisen huomioimatta. (Fischer 1998.)

5.2 IMF:n ja Perun talouspoliittinen konflikti esimerkkinä

5.2.1. Taustaa

Perussa talouspolitiikka perustui 1960-luvulle asti enemmän vapaisiin markkinoihin kuin muualla Latinalaisessa Amerikassa (Teivainen 2000, 1-2). IMF:n ja Perun suhteet ulottuvat vuoteen 1954, jolloin Peru solmi ensimmäisen valmiusluottosopimuksen IMF:n kanssa (Teivainen 1994, 22). Perun noudattama talouspolitiikka oli IMF:n ohjeiden mukaista; usein talouspolitiikka asetettiin etukäteen IMF:n hyväksyttäväksi. IMF:n hyväksynnästä tuli jopa Perun maailmanmarkkinoihin osallistumisen ehto (Teivainen 1994, 24).

Valtiooninterventionistisempaan politiikkaan siirryttiin vuonna 1968 kenraali Juan Velascon sotilashallituksen ottaessa vallan. Uudistuspolitiikka katkesi vuonna 1975, jolloin Peru alkoi taas kulkea kohti talousliberalistisempaa mallia; uudistuksia valtiojohtoisemmaksi järjestelmäksi alettiin purkaa (Teivainen 2000, 6).

Vuonna 1985, velkakriisin jälkimainingeissa ja vakavan taloudellisen laskusuhdanteen vallitessa, presidentiksi nousi vaihtoehdoisen talousohjelman esittänyt Alan García. Valtaannoustuaan García esiintyi hyökkäävästi etenkin IMF:ää kohtaan ja ilmoitti rajoittavansa Perun ulkomaanvelan maksun kymmeneen prosenttiin maan vientituloista. García hyökkäsi etenkin IMF:n taloudellisen neutraliteetin doktriinia vastaan väittäen IMF:n olevan pelkkä imperialistisen politiikan jatke. Maksujen rajoittamisilmoitusta enemmän reagoitiin García'n konfliktihakuista ja valuuttarahastonvastaista retoriikkaa kohtaan. Uuden velanmaksustrategian lisäksi García ilmoitti ryhtyvänsä harjoittamaan IMF:stä riippumatonta talouspolitiikkaa. García'n mielestä maailmantalouden periferiassa oleva Peru tarvitsi aktiivista ja valtiooninterventionistista elvytyspolitiikkaa; Perun kansallisen intressin oli mentävä kansainvälisen intressin edelle. (Teivainen 1994, 6-11.)

5.2.2. Konfliktin lopputulos

Jotta García olisi voinut menestyä konfliktissa valuuttarahastoa vastaan, olisi hän tarvinnut liittolaisia. Niitä hän yritti saada Perun taloudellisesta eliitistä sekä muista ulkomaisten velkojen kanssa painivista Latinalaisen Amerikan maista. IMF:n näkökulmasta García saattoi muodostua todelliseksi ongelmaksi, mikäli hän voittaisi muita maita puolelleen. IMF pyrki siis parhaansa mukaan estämään liittolaisuudet

muiden maiden kanssa ja eristämään Perun muusta maailmasta. (Teivainen 1994, 10-11.)

García'n hallituksen kieltäytyttyä toteuttamasta IMF:n maksuohjelmaa Peru julistettiin luottokelvottomaksi. Yksityisten liikepankkien suhteet Peruun olivat romahtaneet jo edellisen hallituksen aikana. Muille lainanantajille, kuten Maailmanpankille tai Latinalaisen Amerikan kehityspankille Peru ilmoitti maksavansa maksurästinsä: näistä Peru toivoi liittolaisia. Luottokelvottomuusjulistus vaikutti kuitenkin myös muiden instituutioiden lainahalukkuuteen, ja näin ollen Perulla ei enää ollut mahdollisuuksia saada ulkoista lainarahaa. Lainojen jäädyttäminen sekä pääoman pakeneminen johtivat suurimittaiseen valuuttojen virtaamiseen pois maasta. (Teivainen 1994, 46-52; Chossudovsky 2001, 214-215.)

Muista Etelä-Amerikan maista García lähestyi etenkin vaikutusvaltaisia valtioita kuten Argentiinaa, Brasiliaa ja Meksikoa. Yksikään näistä maista ei pitänyt konfliktiin mukaan lähtemistä itselleen hyödyllisenä, joten Peru jäi yksin. (Teivainen 1994, 58-64.)

Lopulta pääoman ulosvirtaaminen yritettiin pysäyttää kansallistamalla taloutta, joka aiheutti entisestään konflikteja ulkomaisten yritysten ja Perun sisäisen talouseliitin etujen ollessa uhattuna. Investointien kadotessa valuuttavaranto ehtyi lopulta täydellisesti. Tämä johti talouskriisiin, jonka myötä Perun hallituksen oli lopulta pakko parantaa välejänsä IMF:ään ja ulkomaisiin velkojiin. Jotta suhteet IMF:ään olisivat voineet normalisoitua, oli hallituksen pakko tehdä radikaali talouspoliittinen suunnanmuutos. Täyskäännös johti vielä kovempaan taantumaa, kun reaalityöt korotettiin ja inflaatio kiihtyi. García'n hallituksen kannatus romahti, ja Garcíasta oli hyvää vauhtia tulossa poliittinen hylkiö. (mts, 73-89.)

Perun talouden romahdettua IMF ilmoitti Perun olevan esimerkki sopeuttamisohjelmien välttämättömyydestä talouskasvun turvaamiseksi (mts, 89). IMF:n silloinen pääjohtaja Michel Camdessus totesi vuorostaan presidentti García'n olevan ”oikein hyvä esimerkki niistä vaikeuksista, joihin joutuu, jos ei noudata meidän ohjeitamme.” (mts 1994, 1)

5.2.3. IMF ja Perun tilanne konfliktin jälkeen

García'n luovuttua vallasta presidentiksi nousi melko tuntematon Alberto Fujimori. Vaalikampanjassaan Fujimori oli torjunut IMF:n suositteleman talouspolitiikan, mutta valtaan noustuaan hän ryhtyi odotusten vastaisesti toteuttamaan jopa radikaalimpia talousuudistuksia kuin IMF oli suositellut. Sokkihoidon seurauksena oli hyperinflaatio ja kotitalouksien ostovoiman romahdus. (Chossudovsky 2001, 218-221.)

1990-luvun kuluessa Perun tilanne kuitenkin parantui useiden mittareiden mukaan. Maan luottokelpoisuus ja houkuttelevuus investointikohteena lisääntyi talouspoliittisten muutosten johdosta. Tuotanto kasvoi selvästi. Köyhyys sen sijaan ei ole vähentynyt (Stiglitz 2002, 79). Vuosikymmenen loppupuolelta lähtien kehitys on ollut hidasta tai jopa pysähtynyt paikoilleen Latinalaisen Amerikan yleisen taantumana vuoksi. IMF:n suosittelemaa talouspolitiikkaa on kuitenkin jatkettu. (Teivainen 1999, 74-75.)

5.3 Päätelmiä IMF:n toiminnasta Latinalaisessa Amerikassa

IMF:n talussoppien toteuttaminen ei ainakaan vielä ole johtanut Latinalaisen Amerikan alueen vakaaseen taluskehitykseen Chileä lukuun ottamatta - tosin Chilessäkin köyhien määrä ei ole vähentynyt (Stiglitz 2002, 86-87). Vaikka talustilanne koko alueella on viime aikoina ollut melko synkkä, ei nähtävissä ole ollut merkkejä radikaaleista talouspoliittisista irtotoista, kuten velanmaksusta kieltäytymisestä. Monissa maissa vallitsee aiempaa suurempi poliittinen vakaus sekä melko laaja konsensus talouspolitiikan keinoista ja yhteistyöstä IMF:n ja muiden kansainvälisten talousinstituutioiden kanssa. Niin Chilessä, Perussa kuin Brasiliassakin ovat vallassa aiempaa vasemmistolaishenkiset hallitukset; silti kaikki ovat sitoutuneet IMF:n asettamiin päämääriin. Tämän voi tulkita merkiksi IMF:n talussoppien, ”Washingtonin konsensuksen”, aiempaa hegemonisemmasta asemasta alueella (Teivainen 1994, 11-16). Myös valtioiden sisäisten poliittisten voimien parissa vallitsee aiempaa laajempi yhteisymmärrys. Poliittinen konsensus

saattaa kuitenkin murtua täysin, mikäli alueen taloustilanne huononee entisestään. IMF:n talousohjelmilla on lähiaikoina näytön paikka edessään.

Latinalaisen Amerikan sisäinen integraatio saattaa asettaa uudenlaisia vaatimuksia IMF:n talussoppien soveltamiselle. Puheet sisäisestä yhdentymisestä, jopa liittovaltiokehityksestä, ovat aina olleet voimakkaimmillaan koko mantereen kattavan taloudellisen hädän keskellä. Kuitenkin keskinäiset kiistat ja ongelmat ovat vahvasti yhdentymiskehityksen tiellä. Lisäksi Yhdysvallat ajaa voimakkaasti Pohjois- ja Etelä-Amerikan yhteistä vapaakauppa-aluetta, FTAA:ta (Free Trade Agreement of the Americas), joka hajottaisi lopullisesti Etelä-Amerikan maiden mahdollisuudet yhtenäiseen rintamaan. FTAA:n myötä IMF saisi epäilemättä nykyistäkin vaikutusvaltaisemman roolin maiden talouspolitiikan muotoilijana. (Teivainen 1999, 86-89.)

6. Lähteet

Kansainvälisen valuuttarahaston perustaminen

Tarkka, Juha (1993): Raha ja rahapolitiikka. Gaudeamus, Helsinki

Foreman-Peck, James (1995): A History of the World Economy. International Economic Relations Since 1850. Harvester Wheatsheaf, Hertfordshire.

Reinikainen, Veikko (1990): Valuuttakurssijärjestelmä ja avoimen talouden kehitys. Bretton Woods –perinne ristipaineessa. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, keskusteluja ja raportteja 7:1990. Turku

Kantola, Anu toim.(1999): Maailman tila ja Suomi. Gaudeamus, Helsinki

Pease, Kelly-Kate. (2000): International Organizations. Perspectives on Governance in the Twenty-first Century. Stratford Publishing Services, New Baskerville

IMF (2003): <http://www.imf.org>, 20.3.2003.

<http://www.imf.org/external/np/exr/chron/chron.asp>. 20.3.2003.

<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/gabnab.htm>. 20.3.2003.

<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/esaf.htm>. 20.3.2003.

<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/sdr.htm>. 20.3.2003.

Kansainvälisen valuuttarahaston tavoitteet ja toimintamuodot

Articles of Agreement of the International Monetary Fund. IMF 1993.

Finland: 2002 Article IV Consultation–Staff Report and Public Information Notice on the Executive Board Consideration. IMF Country Report no. 02/186.

www.imf.org

- Surveillance, A Factsheet (2002)
- How Does the IMF Lend? A Factsheet (2002)
- Technical Assistance, A Factsheet (2002)
- IMF Conditionality, A Factsheet (2002)

www.luontoliitto.fi/maailma

- Maailman metsät ja Suomi -tietopaketti (2001)

www.vm.fi

Kansainvälisen valuuttarahaston hallintorakenne ja päätöksenteko

Atarah, Linus (1999). ”IMF ja kehitysmaat”. [*Kehitysyhteistyön palvelukeskus*, http://www.kepa.fi/tekstit/f4000_suomi/r]

Bird, Graham (2001), ”A Suitable Case for Treatment. Understanding the Ongoing Debate about the IMF”. *Third World Quarterly*, vol 22, no 5, s. 823-48.

IMF (2001). ”IMF Organization Chart”. [*IMF*,

<http://www.imf.org/external/np/obp/orgcht.htm>]

IMF (2002). ”What Is the International Monetary Fund”. [*IMF*, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/exrp/what.htm>]

IMF (2002b). ”How Does the IMF Lend? A Factsheet”. [*IMF*, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/howlwnd.htm>]

IMF (2003). ”IMF Executive Directors and Voting Power”. [*IMF*, <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/eds.htm>]

Minton-Beddoes, Zanny (1995), ”Why the IMF Needs Reform”. *Foreign Affairs*, vol 74, no 3, s.123-133.

Van Houtven, Leo (2002), *Governance of the IMF. Decision Making, Institutional Oversight, Transparency and Accountability*. International Monetary Fund, Washington, D.C.

VM (2003). ”Kansainvälinen valuuttarahasto”. [Valtiovarainministeriö, <http://www.vm.fi/vm/liston/print.lsp?r=3301&l=fi>]

Konflikti ja kritiikki: Kansainvälisen valuuttarahaston vastustus Latinalaisessa Amerikassa

Chossudovsky, Michel, 2001. Köyhyyden globalisointi. Maailmanpankin ja IMF:n uudistusten vaikutuksia. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Fischer, Stanley, 1997. Capital Account Liberalization and the Role of the IMF. International Monetary Fund.

Fischer, Stanley, 1998. The IMF Conference on Economic Policy and Equity – Opening Remarks. [<http://www.imf.org/external/np/speeches/1998/060898.HTM>]

Hobsbawm, Eric, 1999. Äärimmäisyyksien aika. Lyhyt 1900-luku (1914-1991). Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Stiglitz, Joseph E., 2002. Globalization and Its Discontents. New York: W.W. Norton & Company, Inc.

Teivainen, Teivo, 1994. Valtioiden kurinalaistaminen globalisoituvassa maailmassa. Perun hallituksen ja IMF:n talouspoliittinen konflikti. Tampere: Suomen rauhantutkimusyhdistys.

Teivainen, Teivo, 1999. Fujimorin Peru. Uusliberalismi, likainen sota ja kehitysyhteistyö. Helsinki: Like & Suomen Rauhanpuolustajat.

Teivainen, Teivo, 2000. Privatization in Peru. Working Paper 3/2000. Institute of Development Studies. Helsinki: University of Helsinki.

Tuominen, Kaisu & Wilska, Kent, 2000. ”Palaako Latinalainen Amerikka lähtöruutuun?” 20.11.2000. [<http://www.kepa.fi/uutiset/talous/795>]

Väyrynen, Raimo, 1999. Suomi avoimessa maailmassa. Globalisaatio ja sen vaikutukset. Helsinki: Taloustieto.